

Podplukovník ing. Jan Štefka, CSc.

# K ZASAZENÍ TANKOVÉ DIVIZE

Na základě zkušeností z Velké vlastenecké války i současných teoretických názorů chci v článku rozebrat některé otázky prolamování soudobé především připravené nepřátelské obrany vševojskovými svazy v armádní útočné operaci vedené (dočasně) bez použití jaderných zbraní. Hlavní pozornost chci však zaměřit na objasnění úlohy tankových svazků při dokončení průlomu obrany nepřítele.

Tankové svazky a svazy jsou předurčené především k rozvinutí úspěchu divizí (armád) prvního sledu v hloubce nepřátelské obrany. Jejich zasazení ke splnění tohoto úkolu plánujeme zpravidla po prolomení prvního pásma obrany, které nepřítel obsazuje a brání buď prvosledovými, nebo z hloubky přisunutými divizemi. Tak tomu bylo i v řadě útočných operací Sovětské armády zahajovaných průlomem připravené německé fašistické obrany. Jako příklad uvádím útočné operace vojsk 1. ukrajinského frontu v druhé polovině r. 1944 na pravobřežní Ukrajině, jassko-kišíněvskou operaci vojsk 3. ukrajinského frontu a minskou operaci vojsk 1. a 2. běloruského frontu. V těchto operacích plnily tankové (mechanizované) divize a tankové armády úspěšně úkol rozvinutí taktického úspěchu v úspěch operační, po prolomení taktické hloubky nepřátelské obrany prvosledovými střeleckými divizemi (sbory).

Byla však řada případů, kdy tankové sbory druhého sledu vševojskových armád a svazky tankových armád jako druhý operační sled frontů, plánované k zasazení jako armádní či frontové rychlé skupiny (ARS, FSR) k rozvinutí úspěchu, nemohly tento úkol splnit. Bylo tomu tak zejména tehdy, když se svazkům prvního sledu vševojskových armád nepodařilo včas prolomit nepřátelskou obranu. Za daných okolností bylo nutno tankové (mechanizované)

svazky a svazy zasazovat předčasně, nikoliv tedy k rozvinutí úspěchu, ale k dokončení průlomu připravené nepřátelské obrany a to buď ještě prvního dne operace, nebo druhého dne. Hlavní příčinou, proč bylo nutné předčasně zasazovat tankové svazy armády, bylo velmi nízké tempo útoku nebo dokonce zastavení útoku střeleckých svazků za průlomu prvního pásma nepřátelské obrany, jako důsledek značných ztrát vojsk v útoku palbou nepřítele v obraně, jehož palebné prostředky nebyly včas přesně zjištěny a umlčeny, nebo zničeny. V určitých případech, jak ukazují některé útočné operace z r. 1943, byl pak neúspěch zapříčiněn i nízkými hustotami sil a prostředků v úsecích průlomu, zejména nedostatkem tanků přímé podpory pěchoty a dělostřelectva.

Avšak i některé pozdější útočné operace zahajované průlomem nepřátelské obrany, kdy na úsecích průlomu bylo soustředěno velké množství sil a prostředků mnohonásobně převyšující síly a prostředky nepřítele, měly své problémy pokud jde o tempo útoku střeleckých svazků během průlomu. Tak např. při průlomu fašistické obrany na Seelowských výšinách v dubnu 1945 nedosáhly prvosledové svazky 1. ukrajinského frontu úspěchu i když jejich bojové sestavy byly nasyceny velkým počtem tanků přímé podpory pěchoty (30–35 tanků PPP na 1 km fronty) a v úsecích průlomu bylo soustředěno 250 i více dělostřeleckých hlavních na 1 km fronty. Jako jedna z hlavních příčin neúspěchu se uvádí, že průzkum nebyl s to odhalit palebný systém nepřítele v obraně a dát dostatek spolehlivých podkladů dělostřelectvu ke zničení a umlčení palebných prostředků nepřítele za dělostřelecké přípravy útoku. Maršál Sovětského svazu G. K. Žukov připomíná, že „... dělostřelecká palba a letecké bombardování mohou být účinné pouze tehdy, jsou-li přesně zaměřeny na cíle. Ostřelováním a bombardováním celých ploch nebo předpokládaných cílů nelze nepřátelskou obranu zničit...“, protože „... pěchota je za útoku velmi citlivá na palbu nepřátelské obrany. Všechno, co se za dělostřelecké přípravy zachránilo — kulomet, dělo, zakopaný tank, pevnůstka nebo palebné ohnisko — dokáže „přibít“ útočící pěchotu k zemi a zadržet její postup vpřed. V těchto případech hrají významnou úlohu tanky přímé podpory pěchoty doprovázející pěchotu a zneškodňující palebné prostředky nepřítele, které nebyly dělostřeleckou přípravou umlčeny.“ („Vzpomínky a úvahy“, díl 2, str. 252, NV Praha 1975.) Potřeba zasazování tankových svazků druhého sledu k dokončení průlomu hlavního pásma nepřátelské obrany se v celé řadě útočných operací Sovětské armády projevila jako určitá zákonitost.

Hlavním důvodem takového předčasného zasazení sil určených k rozvinutí úspěchu byla především nízká hustota tanků přímé podpory pěchoty (TPPP), jimiž byly posilovány prolamující střelecké divize, které neměly žádné organické tanky. Další příčiny spatřujeme v nedostatku přesných údajů průzkumu, které měly za následek, že i při relativně vysokých hustotách dělostřelectva nebylo dosahováno žádoucí efektivity ničení a umlčování nepřítele.

I v soudobých podmínkách, při vedení bojové činnosti s použitím klasických prostředků ničení, bude nutné při průlomu předem připravené nepřátelské obrany s obdobnou eventualitou počítat. Svědčí o tom některé skutečnosti. Soudobá obrana nepřítele se člení do velké hloubky a je nasycena značným množstvím různých zbraní, zejména neustále se zdokonalujících protitankových prostředků. Významná role je v teorii i praxi armád NATO přisuzována zvláště protitankovým řízeným střelám a vrtulníkům palebné podpory. Oproti podmínkám na konci války (v r. 1945) se hloubka obrany prvosledových svazků

nepřítele zvýšila zhruba 4—5 násobně a dosahuje u svazků a armády NSR kolem 40 až 60 km a u svazků armády USA do 40 km.

Ve svazcích těchto armád je velké množství protitankových zbraní všeho druhu. O tom svědčí **tabulka 1**.

**Tabulka 1**

|                   | md USA | od USA | mod NSR                  | md NSR                   |
|-------------------|--------|--------|--------------------------|--------------------------|
| Celkem PT zbraní  | 270    | 225    | 483                      | 427                      |
| Z toho PTRS       | 108*)  | 90*)   | 65 (PTRS)<br>96 (PTK 90) | 29 (PTRS)<br>32 (PTK 90) |
| Ručních PT zbraní | 162    | 135    | 322                      | 366                      |

\*) Nejsou zahrnuty odpalovací zařízení TOW na vrtulnících.

Protitankové zbraně nepřítele, včetně tanků, představují povětšinou velmi pohyblivé, malorozměrné a pancéřové, tedy odolné cíle. To klade obzvlášť velké nároky na jejich průzkum a ničení palbou všech našich prostředků.

Při šířce pásma obrany v průměru 30 km může nepřítel organickými prostředky divize dosáhnout průměrných hustot na 1 km fronty — viz **tabulku 2**.

**Tabulka 2**

|                              | U S A |      | N S R |      |
|------------------------------|-------|------|-------|------|
| Síly a prostř.               | md    | od   | mod   | md   |
| Prapory                      | 0,2   | 0,16 | 0,2   | 0,16 |
| Děla a min.                  | 5,6   | 5,6  | 4,5   | 4,1  |
| Tanky                        | 9     | 12,6 | 4,5   | 9    |
| Tanky a PTZ<br>(vč. ručních) | 18    | 20   | 20,6  | 23,5 |

Tyto hustoty se mohou značně zvýšit, vezmeme-li v úvahu konkrétní podmínky terénu (tankodostupnost) a započteme-li podpůrné sborové prostředky, popř. i malorážový rychlopalný kanón Rh 20 mm bojového vozidla MARDER.

Oproti stavu z r. 1945 se mnohonásobně zvýšily bojové možnosti i našich svazků a útvarů. Při průlomu nepřátelské obrany v úseku širokém 4 km může motostřelecká divize dosáhnout z organických sil a prostředků těchto hustot na 1 km fronty:

- prapory — 1,5 (ze 6 mspr dvou msp),
- tanků — 20 (ze dvou tpr dvou msp),
- 25 (dva tpr tankového pluku a 1 tpr-msp),
- 30 (ze všech tanků jednoho tp a jednoho tpr-msp),
- děla a RM — cca 26.

Z porovnání tabulek se známými hustotami dosahovanými v útočných operacích Sovětské armády z r. 1944/45 je zřejmé, že úspěch průlomu předem připravené nepřátelské obrany v soudobých podmínkách za použití jen klasických prostředků ničení závisí na podobných faktorech jako tomu bylo před 33 lety. Tzn., že vševojskový svazek nebude zpravidla schopen úplně prolomit připravenou obranu nepřítele, aniž dosáhne potřebných hustot dělostřelectva k zabezpečení dělostřelecké přípravy.

Proto i v soudobých podmínkách vystupuje do popředí požadavek předvídání včasného zasazení druhosledových, zpravidla tankových svazků k dokončení průlomu předem připravené nepřátelské obrany v součinnosti s útočícími (prolamujícími) prvosledovými motostřeleckými svazky. Tento požadavek potvrzuje i skutečnost, že při vedení pozíční obrany nepřítel předpokládá, zvláště u svazků NSR, použití druhosledové brigády k obsazení a bránění připravených obranných čar (postavení) v hloubce divízního pásma (prostoru) obrany.

Ukazuje se tedy nutnost plánovat zasazení jedné až dvou divízí druhého sledu vševojskové zálohy armády (tedy zpravidla tankové divize) z takové čáry, odkud by zasazovaný svazek, v součinnosti s útočícími prvosledovými motostřeleckými svazky, dokončil průlom prvního pásma (prostoru) obrany nepřátelské divize.

Vyjdeme-li z možného uspořádání pozíční obrany nepřátelské divize, může být čára zasazení našeho druhosledového tankového svazku ve vzdálenosti 15—20 i více kilometrů od předního okraje nepřátelské obrany, pokud půjde o prolomení prostoru obrany druhosledové brigády. Půjde-li však o průlom obrany prvosledových nepřátelských brigád, může být čára zasazení našeho svazku volena již ve vzdálenosti 4—6, popř. 8 km.

Budou-li naše tankové svazky zasazovány k dokončení průlomu hloubky obrany nepřátelských divízí, střetnou se zřejmě s obranou převážně tankových brigád (které budou zaujímat obranu v hloubce motorizovaných či mechanizovaných divízí NSR), popř. mechanizované brigády (horské divize). Druhoseledová tanková brigáda může obsadit a bránit důležitý úsek terénu, který v hloubce obrany nepřátelské divize přehrazuje důležitý tankový směr (směry) o celkové šířce 15 i více kilometrů.

Podaří-li se nepříteli vyvést z prostorů obrany prvosledových brigád hodnotu do jednoho motorizovaného praporu, může pak v hloubce své obrany s využitím zpravidla předem připravených obranných zařízení přehradit úsek terénu o šířce cca 20 km a to na směrech, které jsou vhodné pro vedení našeho útoku. Jestliže průlom nepřátelské obrany zahajovala naše vševojsková armáda třemi motostřeleckými divizemi v úseku širokém např. 8—10 km, pak můžeme předpokládat, že při vyjití těchto divízí k prostoru obrany druhosledové brigády nepřítele se úsek jejich průlomu rozšíří nejméně na dvojnásobek, tj. zhruba na 20 km. Šířka jejich útočných pásem, zvláště u křídelních svazků, bude zpravidla ještě větší. Ve zbývajících úsecích (na druhém směru útoku armády) budou útočit s využitím úspěchu vojsk zasazených do průlomu, části sil prvosledových svazků (další prvosledový svazek), které budou vázány nepřítelem a jejich postup bude zpravidla pomalejší. Přeskupení a zasazení těchto sil na směr hlavního úderu (do úseku průlomu) bude velmi obtížné, zdoluhavé a někdy i nemožné. Proto k rozvinutí průlomu do hloubky a z jeho rozšíření do stran budou prolamující prvosledové divize nuceny zasadit své druhé sledy a zálohy. S ohledem na možné jejich ztráty a k udržení nezbyt-

ného tempa útoku bude zpravidla nutné zasadit je ještě před splněním stanovených bližších úkolů divize, tj. za boje v hloubce obrany prvosledových brigád. Tuto nutnost v řadě případů potvrdily zkušenosti z Velké vlastenecké války. Proto musíme i dnes počítat s takovou eventualitou, že prvosledové divize nebudou schopné prolomit celou hloubku pásma obrany nepřátelské divize a ke splnění tohoto úkolu bude nutné zasadit čerstvý svazek, druhosledovou tankovou divizi.

Bude nanejvýš nutné, aby tanková divize byla zasazena k dokončení průlomu nepřátelské obrany z chodu, v těsné součinnosti s prolamujícími prvosledovými, zpravidla motostřeleckými divizemi. Včasně a překvapivě zasazení tankové divize za situace, kdy se prvosledovým divizím nepodařilo prolomit nepřátelskou obranu, umožňuje pokračovat v útoku bez přerušení a znemožňuje nepříteli zjokonalit svou obranu.

Tyto požadavky dokumentují zkušenosti Sovětské armády z operací ve Velké vlastenecké válce. Např. 1. GTA, která tvořila druhý sled 1. BF, byla v berlínské operaci zasazena k dokončení průlomu fašistické obrany na Seelowských výšinách bránících přístup k Berlínu.

Tato zkušenost má plné opodstatnění i v soudobých podmínkách. Můžeme z ní pro soudobou praxi vyvodit některá poučení:

1. Je nutné předem předpokládat zasazení tankových svazků druhého sledu armády k dokončení průlomu hloubky obrany nepřátelských divizí.

2. Velitel a štáb armády musí podrobně rozpracovat a zorganizovat součinnost a všestranně zabezpečit tankové svazky zasazované k dokončení průlomu.

3. K zabezpečení rychlého, plynulého zasazení a nepřetržitosti útoku vést druhosledový svazek, který má být zasazen k dokončení průlomu, na kratší vzdálenost za svazky prvního sledu (tj.: cca 25–30 km — mimo dosah nepřátelského dělostřelectva) a zabezpečit účast velitelů těchto svazků s operačními skupinami na pozorovatelnách (PVS) velitelů divizí prvního sledu.

Zasazení tankové divize k dokončení průlomu hloubky obrany nepřátelské divize bráněné tankovou brigádou bude třeba všestranně a včas připravit a zabezpečit. Hodnota nepřítel v obraně nebude v žádném případě zanedbatelná. O tom svědčí např. možné hustoty sil a prostředků, jichž může nepřítel dosáhnout na 1 km fronty (tanková brigáda se brání v úseku širokém 15 km):

|                                                                  |         |
|------------------------------------------------------------------|---------|
| — tankových praporů                                              | — 0,13, |
| — mechanizovaných praporů                                        | — 0,06, |
| — děl, minometů a RM                                             | — 3,6   |
| (s připočtením 2–3 oddílů divizního a sborového dělostřelectva), |         |
| — tanků                                                          | — 7,2,  |
| — PTZ                                                            | — 7,5,  |
| — tanků a PTZ                                                    | — 14,7. |

Tyto hustoty jsou jen orientační a je třeba počítat s tím, že nepřítel nerozdělí své síly a prostředky na šířce 15 km rovnoměrně. Srovnáme-li možné hustoty PT prostředků s těmi, kterých může nepřítel dosáhnout v prostorech obrany prvosledových brigád, můžeme vyvodit, že průlom takové obrany zasazovanou tankovou divizí nebude jednoduchý. Úspěch zasazované tankové divize pak bude mimo jiné závislý na komplexním ničení protitankových zbraní a tanků nepřítel všími prostředky svazků prvního sledu, dělostřelectva i zasazované divize.

Tankovou divizi druhého sledu může velitel armády zasazovat k dokončení průlomu zpravidla na původně stanoveném směru hlavního úderu armády.

Vzhledem k situaci prolamujících prvosledových svazků, může být tanková divize zasazena např. v mezeře (na styku) mezi nimi nebo zpoza klídel některého z nich. Mohou být i takové případy, že zasazovaná tanková divize překročí sestavu prvosledové motostřelecké divize a využije její pěchoty k doprovodu svých tanků při prolamování nepřátelské obrany.

Šířka útočného pásma zasazované tankové divize bude zpočátku totožná s šířkou úseku jejího průlomu. Ta pak bude závislá na konkrétních podmínkách situace nepřítele, prvosledových svazků a poměru sil. K dokončení průlomu nepřátelské obrany bude účelné zasazovat u tankové divize do prvního sledu až tři tankové pluky. Pak může být úsek průlomu široký nejméně 6 km a dosáhnout hustoty 30—45 tanků na 1 km. Taková hustota tanků zabezpečuje nejen dostatečnou převahu nad nepřítelem, ale umožňuje dosáhnout i mohutnosti počátečního úderu a rychlého tempa útoku. Dále do hloubky nepřátelské obrany se bude útočné pásmo tankové divize rozšiřovat až do šířky 15 i více km.

Kromě jednosledového či dvousledového uspořádání bojové sestavy tankových útvarů, bude zpravidla nutné organizovat divizní dělostřeleckou skupinu a tankové pluky prvního sledu posílit dělostřelectvem pro palbu ze zakrytých palebných postavení. Aby se mohlo organické dělostřelectvo zúčastnit včas a účinně palebného přepadu a zabezpečit zasazení divize a boj jejich útvarů, bude nutné je přesunout do palebných postavení. Třeba však počítat i s tím, že toto dělostřelectvo již bude předsunuto a někdy i rozvinuto v palebných postaveních a to tehdy, bylo-li přibráno k dělostřelecké přípravě. V obdobné situaci mohou být i oddíly armádního dělostřelectva, určené k posílení tankové divize. V každém případě bude třeba této otázky věnovat maximální pozornost, protože na přesnosti a mohutnosti paleb dělostřelectva závisí úspěch zasazované tankové divize.

Závažným problémem při dokončování průlomu nepřátelské obrany bez použití jaderných zbraní je doprovod zasazovaných tankových jednotek a útvarů motostřeleckými jednotkami — pěchotou. Samostatná zteč a boj tanků při prolamování nepřátelské obrany silně nasycené protitankovými zbraněmi a zvláště tanky by mohla vést ke značným ztrátám našich tanků a popř. i k neúspěchu. K zabezpečení tohoto úkolu bude nutné kromě motostřeleckých rot tankových pluků využít i motostřeleckých praporů motostřeleckého pluku tankové divize a v některých případech i motostřeleckých jednotek prvosledových divizí, v jejichž pásmech bude tanková divize zasazována. Úkolem těchto jednotek je chránit útočící tanky zvláště před ručními protitankovými zbraněmi nepřítele.

Bude-li tanková divize zasazována do mezery vzniklé mezi motostřeleckými svazky prvního sledu, bude účelné dočasně podřídit velitelům prvosledových tankových pluků po jednom motostřeleckém praporu motostřeleckého pluku. Tyto prapory by se přesunovaly na čele tankových pluků (jako jejich předvoje či předsunuté odřady) a zabezpečovaly by rozvinování, zteč a boj tankových praporů. Společnou bojovou činnost by vedly zpravidla na hloubku 4 až 6 km, tj. do prolomení ohnisek a uzlů odporů, tankových jednotek druhosledové brigády nepřítele, které jsou uspořádány většinou v jednom sledu. Po překonání této obrany mohou být motostřelecké jednotky vyvedeny do druhého sledu. Při zasazení tankové divize do mezery můžeme uvažovat



i o vyslání celého motostřeleckého pluku k zabezpečení čáry zasazení tankových pluků divize. Pak mohou motostřelecké jednotky spolu s tanky a PTRS podporovat palbou z místa zasazení a zteč tankových jednotek i jejich boj v hloubce opěrných bodů nepřítele, v závislosti na dosahu palebných prostředků. Motostřelecké roty tankových pluků pak mohou zabezpečit postup tanků od čáry, která je mimo dosah palebných prostředků (tanků a PTRS) motostřeleckého pluku.

Jestliže bude tanková divize při zasazení překračovat bojové sestavy prvosledových motostřeleckých svazků, pak k zabezpečení zasazovaných tanků bude výhodné využít části překračovaných jednotek. Tyto jednotky (útvary) zabezpečí zasazení ovládnutím výhodných čar, nepřetržitým průzkumem, ničením a umlčováním nepřítele před čarou zasazení tankové divize a také připojením se ke zteči tanků a jejich podporou (ochranou) do té doby, než tento úkol budou schopné splnit organické motostřelecké jednotky.

**V závěru** chci upozornit, že jsem se pokusil nastínit jen některé základní otázky zasazování tankových svazků druhého sledu vševojskové armády k dokončení průlomu obrany nepřátelské divize bez použití jaderných zbraní.

Ukazuje se, že je nutné předem plánovat varianty zasazení divizí druhého sledu armády k dokončení průlomu prvního pásma nepřátelské obrany. Podle toho je pak třeba vyřešit předem a zavčas příslušná opatření s důrazem na přiblížení útvarů divize k předpokládané čáře zasazení, včasné rozvinutí míst velení zasazovaného svazku a jeho útvarů před čarou zasazení. Dále je to sledování a přesná znalost situace vojsk prvního sledu na možných směrech zasazení. Důležitým opatřením je zabezpečit mohutnou palebnou podporu zasazení a boje tankové divize dělostřelectvem a letectvem, jakož i součinnost zasazovaných útvarů s motostřeleckými jednotkami prvosledových svazků uvnitř bojových sestav divize a jejich útvarů s cílem nedopustit přerušení útoku (průlomu).

V neposlední řadě jsou to i opatření ostatních druhů zabezpečení bojové činnosti (operačního zabezpečení), zejména průzkumu, ženiijního zabezpečení a OPZHN. Obzvlášť důležitá je i organizace PVO zasazované tankové divize.